

ВПЛИВ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Брайан О'Коннел

Хоча неприбуткові організації технічно існують у приватному секторі, добровільний характер робить їх «найбільш публічними» організаціями, а відтак агентами з підтримки та постійного оновлення громадянського суспільства.

Джон Дьюї у своїй «Етиці демократії» дійшов висновку, що «демократія не є альтернативою іншим принципам громадського життя. Вона є ідеєю самого суспільного життя». Біограф Дьюї, Роберт Вестбрук, зазначив, що «Дьюї був головним захисником партиципативної демократії, тобто переконання, що демократія, як етичний ідеал, закликає чоловіків та жінок до побудови спільнот, де необхідні можливості та ресурси були б доступними кожній особі для повної реалізації своїх індивідуальних здібностей та сил через участь у політичному, суспільному та культурному житті»¹.

В «Американській філантропії та національному характері» історик Мерл Керті твердить: «Підкреслене ставлення до добровільних ініціатив... сприяло надбанню Америкою свого національного характеру. ...Усі ці філантропічні ініціативи дали підтримку тезі, що філантропія сприяла формуванню національного характеру... (шляхом запровадження ідеї, що Америка є радше процесом, ніж кінцевим продуктом)»²

У «Доброму суспільстві» Роберт Белла та співавтори пояснюють свій заголовок та тезу таким чином: «Центральним у нашому понятті доброго суспільства є те, що воно є відкритим пошуком, з активним долученням до нього усіх його членів. ...Справді, великі класичні критерії доброго суспільства — мир, процвітання, свобода, справедливість — усі вони залежать сьогодні до нового досвіду демократії, нового обсягу та поліпшеного набору демократичних інституцій, у межах яких ми, громадяни, можемо краще зрозуміти, чого ми насправді хочемо, і чого ми повинні хотіти, аби створити на цій планеті добре життя для себе та для прийдешніх поколінь»³

Дослідження Роберта Ватноу, підсумоване у його праці «Акти співчуття: Піклування про інших та самодопомога», вказує, що співчуття «...класифікує нас як членів розгалужених мереж, з яких сплетене наше суспільство». В іншому місці автор пише: «Співчуття означає дещо більше, ніж саме життя. Воно нагадує нам нашу людяність, а відтак глибокі якості, котрі є основоположними для нашого спільного людського досвіду»⁴.

У «Парламенті народу» Вудро Вільсон пише: «Усі цілі демократії полягають у тому, щоб ми могли радитися один з одним таким чином, аби не залежати від розсуду однієї людини, але залежати від ради усіх. Лише коли люди створюють спільну раду та заявляють про свої власні вимоги та інтереси, загальні інтереси великого народу складаються у політику, прийнятну для всіх. Отже, при вступі до нового віку, в цей його день непокою та незадоволення, нашою справою стає розрядка атмосфери для створення спільної ради, для встановлення *парламенту народу*»⁵.

У своїй основній доповіді “Конституція та Незалежний сектор” на Дослідницькому форумі Незалежного сектора 1987 року Девід Метьюз доводив, що «роль

¹ Robert B. Westbrook, *John Dewey and American Democracy* (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1991).

² Merle E. Curti, «American Philanthropy and the National Character.» *American Quarterly*, Winter 1954, pp. 420–437.

³ Robert N. Bellah, Richard Madsen, William M. Sullivan, Ann Swidler, and Steven M. Tipton, *The Good Society* (New York: Alfred A. Knopf, 1991).

⁴ Robert Wuthnow, *Acts of Compassion: Caring for Others and Helping Ourselves* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1991).

⁵ Woodrow Wilson, «A Parliament of the People,» 1912 campaign address, reprinted in *Kettering Review*, Fall 1988.

[неприбуткового] сектора у згуртуванні людей, формальному або неформальному, на вирішення спільних питань робить його найбільш «публічним» серед секторів суспільства у контексті «публічного життя як нашого спільного життя в усіх його формах». Метьюз далі висловив припущення, що ми дуже недооцінюємо те, що означають менш формальні мережі наших спільнот для нашої взаємозалежності, включно із впливом на уряд.

Метьюз запропонував таку систему внесків, які може зробити сектор неприбуткових організацій:

1. Створити інфраструктуру нашого політичного середовища.
2. Сприяти політичній соціалізації та розвитку громадського лідерства.
3. Забезпечувати якість громадського діалогу, підвищувати нашу здатність до вирішення проблем та генерувати політичну волю.
4. Надавати громадську владу.
5. Створювати саму громадськість.

Він робить висновок: «Ми думаємо: як сильно люди залежать від уряду та наскільки потрібний нам добрий уряд. Але при цьому ми можемо залишити поза увагою, наскільки добрий уряд потребує доброї публіки...»⁶.

Роберт Д. Патнем у праці «Що робить демократію працездатною?», опублікованій в *National Civic Review* на основі його книги «Як змусити демократію працювати: Громадянські традиції в сучасній Італії», пише: «Деякі райони Італії мають густу мережу громадських асоціацій. Їхні громадяни займаються державними питаннями та відіграють активну роль у політиці. Вони покладаються на чесність дій та законслухняність один одного. Соціальна та політична мережі організовані тут горизонтально, а не ієрархічно. Поруч з цим в Італії існують «негромадянські» райони, де саме поняття громадянства є невиразним. Участь у соціальних та культурних асоціаціях тут є дуже кволою, а соціальна структура — ієрархічною. Звичною є позиція, що державні справи – то справа когось іншого, але не моя. Закони створюються для того, щоб їх порушувати, і люди живуть в огорожі. В полоні цього порочного кола майже кожна особа відчуває себе експлуатованою та нещасною — таким чином демократія зникає»⁷.

* * *

Коли Вацлав Гавел отримав премію Онасіса «Людина та людство», він завершив свою промову на врученні такими словами: «Сучасна ера знаходиться на своїй вершині, і щоб не загинути від нашого модернізму, ми маємо відновити людський вимір громадянства»⁸.

Коли я став президентом Національної ради з філантропії, і згодом, коли сформувався Незалежний сектор, мене стали регулярно запрошувати провести брифінг, часто просили зробити заяву, написати статтю або виголосити промову про роль та вплив філантропії та волонтерської ініціативи. Однак я виявив, що існує дуже мало прекрасних письмових прикладів, що оживляють ці узагальнення. Саме тоді ми з Енн О'Коннел вирішили зібрати конкретні оповіді про пожертви та про волонтерів, які, на нашу думку, чимало змінили у різних галузях суспільства.

Для «Філантропії у дії» ми зібрали близько 2.500 прикладів пожертв, що вразили нас і як добрі приклади, і як оповіді про те, що сприяло виживанню самого явища філантропії. Серед них ми обрали близько 300 прикладів, що розподілялися між 13 категоріями, зокрема такими:

- 1) відкриття нових меж пізнання;

⁶ David Mathews, «The Independent Sector and the Political Responsibilities of the Public,» Spring Research Forum, INDEPENDENT SECTOR, Washington, D.C, 1988.

⁷ Robert D. Putnam, «What Makes Democracy Work?» *National Civic Review*, 82: 2, Spring 1993, pp. 101–107.

⁸ Vaclav Havel, Acceptance Speech, Onassis Prize for Man and Mankind (Athens, Greece, May 24, 1993).

- 2) підтримка та заохочування майстерності;
- 3) надання людям можливості виявити свій потенціал;
- 4) полегшення людських страждань;
- 5) збереження та вдосконалення демократичного уряду та інститутів;
- 6) покращення громад як місця для життя;
- 7) плекання духовності;
- 8) сприяння толерантності, взаєморозумінню та миру між людьми;
- 9) збереження пам'яті про померлих.⁹

Для «Волонтерів у дії» ми зібрали близько 4.000 різних прикладів, котрі, на нашу думку, допомогли б розповісти історію неприбуткового сектора, та, відсіявши решту, отримали 400 прикладів з наступних категорій:

- 1) допомога найбільш нужденним;
- 2) піднесення впевненості людей у своїх силах;
- 3) захист та вповноваження (empowering);
- 4) співпраця у взаємній залежності та допомозі;
- 5) сповідування релігійної віри;
- 6) допомога у багатьох інших випадках та місцях — від мистецтв до зоопарків;
- 7) допомога у багатьох інших випадках та місцях — від дитячих садків до цвинтарів¹⁰.

У передньому слові до «Волонтерів у дії» ми пишемо: «Саме робота мільйонів волонтерів означає співчуття, дух та силу, що є квінтесенцією волонтерської діяльності в Америці. Кожен може щось змінити, і багато, дуже багато людей роблять це.

Більшість наших прикладів є сучасними, або принаймні з недавнього минулого. У деяких випадках ми повертаємось у часі трохи назад, щоб показати хронологію або щось довести, але загалом ми намагались допомогти читачеві встановити стосунки з цими конкретними людьми. Ми також хотіли показати, що волонтерство живе і процвітає.

Як і з книгою «Філантропія у дії», ми не претендували на те, щоб книга «Волонтери у дії» стала останнім словом у цьому питанні. Обидві книги є спробою зібрати разом випадкові приклади, про які цікаво знати, та які можуть допомогти розповісти про те, як саме діють філантропія та волонтерські акції. Ця книга не представляє собою наукової вибірки, ми також не намагались перевірити, чи насправді всі ці люди зробили те, що про них розповідають. Цей тип перевірки ще має відбутися, ще слід дочекатися академічного дослідження. Проте вже зараз наші приклади, якими б випадковими та епізодичними вони не були, представляють міцний доказ того, що філантропія та волонтерські дії змінили й продовжують істотно змінювати майже кожен галузь людських починань».

⁹ Brian O'Connell, *Philanthropy in Action* (New York: The Foundation Center, 1987).

¹⁰ Brian O'Connell, *Volunteers in Action* (New York: The Foundation Center, 1989).